

### **SPECIAL OPERATIONS BY THE LAW ENFORCEMENT**

*The article analyzes the principles of execution of special operations which are closely connected with the analysis of social guidance principles and laws, regular occurrences of society functioning in emergency situations. It has been stated that the process of democratization that occurs in society, and intention of our state to reach a level of civilized country that would meet European standards, lead to reconsideration of the entire activity of law enforcement in emergency situations.*

*The principles of special operation determine requirements to its structure, organization and process of implementation, the directions and limits of its execution. Characterizing a particular principle, it is necessary to consider its interconnection with another principles, such as special operations as well as social government and dependence on them.*

*After systematization it has been concluded that the principles of special operation must: have legal registration, that is to be set out in the regulations, as far as each of them is used to execute definite organizational-legal, organizational - managerial, and organizational-tactical tasks; consistent with the objectives of the special operations realization and show definite connections between them, be based on social legal relations, arising during realization of special operation; to provide civilized and legal conduct of the special operation and consider its time and territorial aspects.*

**Keywords:** law enforcement bodies, emergency situations, principles, special operations, service and military activity.

## **ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО**

УДК 342(477):341(045)

**М. А. Абдалказим**

### **СПІВВІДНОШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО І МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ДО РОЗУМІННЯ ДОКТРИНАЛЬНО- ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ**

*У статті розглядаються доктринально-теоретичні підходи до розуміння співвідношення національного конституційного і міжнародного права.*

**Ключові слова:** глобалізація, національне конституційне право, міжнародне публічне право, взаємодія національного конституційного і міжнародного права, співвідношення національного конституційного і міжнародного права.

*Постановка проблеми.* У процесі вивчення актуальних проблем взаємодії національного права держави з міжнародним правом об'єктивується та актуалізується проблематика взаємодії саме національного конституційного права держави з міжнародним публічним правом. Це обумовлено могутніми тенденціями конституціоналізації міжнародного публічного права та інтернаціоналізації національного конституційного права держав, що виступає єдиною основоположною та профільною галуззю національного права – її норми знаходять свою подальшу конкретизацію та деталізацію в інших галузях національного права. Фактично ці

тенденції демонструють основну парадигму розвитку правових систем держав світу та перетворилися в мегатренд правового розвитку держав та всієї міжнародної спільноти держав.

Тому, *метою* даної статті є визначення теоретичних підходів до розуміння співвідношення національного конституційного і міжнародного права.

*Ступінь наукової розробки теми.* Існує значна кількість доктринальних досліджень вчених правознавців, насамперед, фахівців з міжнародного публічного права, в галузі співвідношення, взаємодії, застосування, узгодженості, використання і дії міжнародних норм у внутрішньодержавному (національному) праві (наприклад, роботи Є. М. Аметистова, І. П. Блищенка, В. Г. Буткевича, О. С. Гавердовського, Г. В. Ігнатенка, Д. Б. Левіна, І. І. Лукашука, С. Ю. Марочкина, Б. Г. Манова, М. В. Миронова, Р. А. Мюллерсона, О. Н. Талалаєва, О. І. Тіунова, Ю. О. Тихомирова, Є. Т. Усенка, С. В. Черниченка та ін.) Все це визначається об'єктивним процесом розвитку співробітництва держав на міжнародній арені, де відносини суб'єктів регулюються міжнародним правом, поглибленням впливу внутрішньодержавного права на економічні, соціальні, політичні, культурні відносини всередині країни. Однак проблема співвідношення саме внутрішньодержавного (національного) конституційного права та міжнародного публічного права поки не знайшла свого теоретичного і практичного вирішення у конституційному праві України, що робить її актуальною саме з позицій національного конституційного права.

*Виклад основного матеріалу.* В основі правової глобалізації, що виступає однією з найважливіших граней і формою загальної глобалізації і найважливішим предикатом глобальної інтеграції, лежить, насамперед, проблематика співвідношення національного (внутрішньодержавного) і міжнародного права.

Уявляється, що виходячи з провідної ролі конституційного права в національній правовій системі й системі національного законодавства така проблематика більш конкретно і точно може бути визначена як співвідношення національного конституційного і міжнародного права.

Прийняття нової Конституції України 1996 року суттєво підвищило інтерес до питань взаємодії національного конституційного права нашої держави з правом міжнародним. Більш того, відповідний розвиток державно-правового механізму забезпечення і супроводу такої взаємодії, що після цього простежується, був обумовлений:

- по-перше, об'єктивним ускладненням змісту і зростанням обсягу міжнародних зобов'язань України як суверенної незалежної держави (фактор суверенізації держави. – Авт.);

- по-друге, об'єктивною необхідністю формування й удосконалення конституційно-правового регулювання здійснення норм міжнародного права в національному правовому масиві (фактор відкритості національної правової системи сприйняттю міжнародного права. – Авт.);

- по-третє, необхідністю врахування специфіки взаємодії міжнародного права з окремими галузями національного права (фактор заглибленої синергетичної взаємодії національної правової системи з міжнародним правом. – Авт.).

Однак слід зазначити, що в загальнометодологічному й онтологічному аспектах проблематика співвідношення і взаємодії національного права України з міжнародним є лише органічною частиною загальної як доктринально-теоретичної, так і праксеологічної проблеми – співвідношення і взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права.

Звідси уявляється обґрунтованим, що аналіз даної проблематики повинен здійснюватися з розкриттям доктринальних підходів до неї, що демонструють її

особливий характер і домінуючу важливість для існування і здійснення демократичної правової державності в умовах глобалізації.

Є загальновідомим, що в історичній ретроспективі теоретична проблема про співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права виникла разом із зародженням власне міжнародного права. Однак протягом тривалого історичного періоду вона не була актуальним і принциповим питанням як державно-правової (конституційно-правової), так і міжнародно-правової науки і профільної практики. Причинами цього, на думку М. В. Миронова, були специфіка і характер внутрішнього права і міжнародних відносин держав докапіталістичних формацій – тоді в особі суверена (монарха) зосереджувалися і законодавча влада, і право укладати міжнародні договори, що значною мірою усувало можливість виникнення колізій між законом і договором [1].

У даний час, на думку Б. Л. Зимненка, яку варто підтримати, питання взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права є одним з актуальних проблем не тільки міжнародно-правової, але й національно-правової системи [2]. Більш того, воно є найважливішим для виживання, функціонування і трансформації національно-правової системи в умовах глобалізації, а також могутнім аргументом для додання міжнародному праву нових можливостей у взаємодії зі своїми основними суб'єктами – незалежними державами і створюваними ними міжнародними організаціями для становлення системи міжнародного глобального співробітництва.

Разом із тим першу наукову працю з профільної проблеми в історичній ретроспективі опублікував відомим німецький юрист Г. Трипель 1899 року [3]. У цей самий період доктринальну розробку проблеми здійснювали також В. Кауфман, А. Фердрос і деякі інші представники міжнародної доктрини. На думку американського юриста Дж. Джексона, питання про місце і значення норм міжнародного права у сфері внутрішньодержавних відносин широко обговорюється вже протягом понад ста років [4].

З огляду на той факт, що питання співвідношення міжнародного і національного права перебувало переважно у фокусі досліджень західної науки міжнародного права, остання, як відомо, виробила три основних напрями: дуалістичний і два моністичних.

Представники дуалістичного напрямку (німецький юрист Г. Трипель, італійський юрист Д. Анцилотті [5], англійський юрист Л. Оппенгейм [6] розглядали міжнародне і національне право як самостійні правові системи, що належать до різних правопорядків, які не перебувають у співвідпорядкованості. Спочатку дуалістична концепція підкреслювала не стільки зв'язок між цими системами, скільки їх розходження і незалежність. І хоч на практиці пересікання сфер регулювання все-таки спостерігається, відповідно до доктрини дуалізму зазначені системи права не можуть пересікатися і вступати в конфлікт, за їхнім трактуванням спостерігається конфлікт зобов'язань, тобто нездатність держави поводитися у внутрішнім праві так, як того вимагає від неї міжнародне право.

Варто погодитися з дослідницею з Білорусі А. Зибайло, яка обґрунтовано вважає, що основний підхід радянської і пострадянської доктрини міжнародного права був і залишається, власне кажучи, дуалістичним, бо міжнародне і внутрішньодержавне право розглядаються як самостійні правові системи [7].

Одночасно радянська концепція міжнародного права обґрунтовувала можливість і необхідність погодженості обох систем права, підкреслювала їх взаємодію. Такі підходи, що лежать в основі досліджень радянських юристів-міжнародників, одержали своє узагальнення в монографії І. П. Блищенка «Міжнародне і внутрішньодержавне право» [8].

Характерним є те, що позитивний потенціал дуалістичної теорії відзначали не

тільки радянські вчені, але й учені-міжнародники багатьох західних країн, які вважали, що «дуалістична теорія містить у собі низку позитивних моментів, оскільки виходить із визнання суверенітету держав і відображає загальнодемократичний характер міжнародних відносин» [9].

Два інших напрями, іменовані моністичними, ґрунтуються на тім, що міжнародне і внутрішньодержавне право є складовими частинами єдиної системи права. При цьому одна частина прихильників такого підходу виходить з визнання пріоритету (примату), чи верховенства, національного права, інша, навпаки, наполягає на приматі міжнародного права над національним.

Прихильники теорії примату внутрішньодержавного права перебували головним чином під впливом Г. В. Ф. Гегеля, котрий вважав, що «держава є абсолютна влада на землі» і ця влада має право змінювати за своєю волею не тільки внутрішньодержавне, але й міжнародне право [10]. Представники цього напрямку в доктрині (А. Цорн, В. Даневський, В. Кауфман і ін.) розглядали міжнародне право як суму (сукупність. – Авт.) зовнішньодержавних прав різних держав. Необхідно зазначити, що такий механістичний підхід практично дезавуював значимість зазначеної позиції, яка в даний час не має достатньої кількості прихильників для її подальшої доктринальної розробки, супроводу, забезпечення і підтримки.

В умовах глобалізації переважна більшість прихильників теорії монізму дотримуються думки про верховенство (примат) міжнародного права над внутрішньодержавним. Причому прихильники радикального монізму (австрійський і американський учений Г. Кельзен) виходять з існування однієї системи права з ієрархічним устроєм – «вищим правопорядком» (міжнародне право) і «підпорядкованими» національними правопорядками. Вибудовуючи таку ієрархічну залежність у вигляді сходів, Г. Кельзен поміщав на її нижні сходинки рішення суду й адміністративних органів, що залежать від усіх вищестоящих норм права, а на верхні сходинки – міжнародно-правові норми, що не залежать ні від якої юридичної норми. При цьому будь-яка норма національного права, що суперечила міжнародному праву, вважалася незначною в міжнародно-правовому плані й мала бути визначена як узагалі не існуюча [11].

Також Г. Кельзен заперечував поняття державного суверенітету, оскільки вважав, що держава може бути суверенною тільки в абсолютному розумінні цього слова, тобто лише тільки в тому разі, якщо домінуючою буде концепція примата національного права [12]. Таким чином, такий максималістський підхід, заснований на альтернативі «чи – чи», фактично нівелював і зводив до нуля проблематику, яку ми розглянули, причому не тільки в контексті співвідношення національного і міжнародного права, але й виникнення прогресивної можливості їх кооперації.

Інші прихильники цього напрямку (Г. Лаутерпахт, Ш. Руссо, Ф. Джессеп, Ж. Ссель і ін.), маючи все-таки різні вихідні передумови в питаннях про державний суверенітет, про міжнародну правосуб'єктність індивідів і юридичних осіб і деяких інших питаннях, цілком були згодні з доктринальною позицією Г. Кельзена.

Слід зазначити, що представники двох течій монізму все-таки мали спільну точку стикування – проблематику протиставлення міжнародного права державному суверенітету і виникнення їх дихотомії. Причому порушували це питання з використанням альтернативи: чи міжнародне право, чи державний суверенітет. Природно, у прихильників примату внутрішньодержавного права таке протиставлення веде до заперечення міжнародного права, а в радикальних моністів – державного суверенітету.

Однак тут варто враховувати, що і державний суверенітет, і міжнародне право є об'єктивною реальністю і фактично припускають один одного, перебуваючи у

складному діалектичному зв'язку.

Становить особливий науковий інтерес визначення характеру і виду такого взаємозв'язку. Варто зазначити, що в даний час у доктрині, що стосується зв'язку міжнародного і внутрішньодержавного права, відсутня єдина позиція стосовно визначення і найменування цього зв'язку.

Так, у підручнику «Міжнародне право» за редакцією Л. М. Шестакова, А. М. Талалаєва, О. О. Шибаєвої, М. О. Коробової профільна глава іменується «Взаємодія міжнародного і внутрішньодержавного права» [13]. У підручнику «Міжнародне право», що написав колектив авторів за редакцією Г. В. Ігнатенка й О. І. Тиунова, міститься глава, присвячена питанню, яке ми розглянули: «Міжнародне право і внутрішньодержавне право», однак перший параграф її містить таке найменування: «Міжнародне право і внутрішньодержавне право як взаємопогоджувані й взаємодіючі правові системи» [14]. У підручнику «Міжнародне право» за редакцією Е. Т. Усенка і Г. Г. Шинкарецької відповідна глава іменується «Взаємодія міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права» [15]. Також звертає увагу саме на взаємодію національного і міжнародного права і відомий російський дослідник Ю. А. Тихомиров [16].

Інші представники доктрини визначають взаємозв'язок, взаємозумовленість міжнародного і національного права через категорію «співвідношення». Прихильниками такого підходу є, зокрема, І. П. Блищенко [17] й О. С. Гавердовський [18]. В авторському підручнику М. О. Баймуратова «Міжнародне публічне право» при визначенні поняття міжнародного права автор говорить про його співвідношення з правом національним [19].

І. І. Лукашук [20] і Р. А. Мюллерсон (його монографія носить найменування «Співвідношення міжнародного і національного права» [21]), у свою чергу, ставлять знак рівності між «взаємодією» і «співвідношенням» міжнародного і внутрішньодержавного права.

Дослідник Л. П. Ануфрієва, аналізуючи як один з аспектів проблеми співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права «вплив внутрішньодержавного права окремих держав на утворення і розвиток принципів і норм міжнародного права, з одного боку, і вплив міжнародного права на внутрішнє право окремих держав – з іншого...», відзначає фактичну «взаємодію правових систем» [22]. Вона ж відзначає, що «у вітчизняній юридичній літературі аналіз питання взаємовідносин між внутрішньодержавним і міжнародним правом традиційно ставиться в площину розгляду предмета через призму «співвідношення». Однак насправді має йтися про взаємодію явищ, вільну від підпорядкування їх один одному» [23]. Авторський колектив підручника «Міжнародне публічне право» за редакцією К. А. Бекашева, також підтримуючи тезу про взаємодію міжнародного і внутрішньодержавного права, відповідним чином поїменував Главу IV своєї праці [24].

С. В. Черніченко досліджує це питання ще глибше, відзначаючи, що явище взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права варто розглядати через узгодження вищезгаданих систем права. Він підкреслює, що «внутрішньодержавне право повинно бути погоджено з міжнародним таким чином, щоб забезпечувати здійснення останнього» [25]. Аналогічну позицію займає і В. В. Гаврилов, що також розглядає взаємодію міжнародного і внутрішньодержавного права через узгодження даних систем права. Більш того, ретельне вивчення ним профільних у даному питанні теорій трансформації, інкорпорації, імплементації – здійснюється як «теорії узгодження міжнародних і внутрішньодержавних правових норм» [26].

Уявляється, що слід все-таки погодитися з тим, що зв'язок міжнародного і внутрішньодержавного права продуктивніше називати саме взаємодією даних систем

права, а не їх співвідношенням. На думку Б. Л. Зимненка, категорія «співвідношення» не відображає в повному обсязі тієї об'єктивної взаємозумовленості міжнародного і національного права, що існує в системі сучасних міжнародних і внутрішньодержавних відносин [27]. Уявляється, що варто визнати такий підхід продуктивним, тим паче що з філософських позицій категорія «співвідношення», насамперед, має на увазі ізоляцію один від одного явищ, котрі співвідносяться, для їх порівняння, виявлення їхніх особливостей і практично не дає оптимальної можливості для виявлення їх взаємодії. Це підтверджується й етимологічним навантаженням цієї категорії. Так, у словнику В. Даля термін «співвідношення» розуміється як відношення «чого до чого, взаємне відношення, утримання або залежність, зв'язок, порівняльні якості; розташування один щодо одного» [28]. Термін «взаємодія», як філософська категорія, уявляється й етимологічно, і в контексті колабораційного потенціалу набагато багатше у функціональному аспекті й багатогранніше – він відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого [29].

У доктрині міжнародного права категорію «співвідношення» розглядають через моністичну і дуалістичну теорії. На думку авторів колективного підручника «Міжнародне право» за редакцією Г. В. Ігнатенка й О. І. Тіунова, «стосовно трактування співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права в історичному плані заведено виділяти два основних напрями: моністичний, що віддає перевагу одній з двох правових систем [міжнародне і внутрішньодержавне], і дуалістичний, у рамках якого були прихильники як рівної віддаленості правових систем одна від однієї, так і їх взаємодії при збереженні самостійності» [30].

Доктрина взаємодії національного і міжнародного права більш спирається на дуалістичну теорію і додає їй продуктивного і праксеологічного характеру. Ми вже відзначали, що міжнародне і внутрішньодержавне (національне) право є об'єктивними явищами громадського життя. Але насамперед у первісно-онтологічному і конкретному аспектах вони є правовими інститутами, системами права, процес взаємодії між якими варто розглядати суцільно через правові категорії. У зв'язку з цим *правовою* домінантою взаємодії міжнародного і національного права повинен бути не стільки вплив однієї нормативної системи на іншу, її домінування, а їх функціональна, діяльнісна взаємодія – забезпечення реалізації однієї системи права за допомогою іншої.

Щодо цього відомий вітчизняний дослідник-міжнародник В. Г. Буткевич акцентує увагу на тім, що «ефективне впорядкування обох правових систем своїх відносин залежить і від взаємоузгодження їхніх норм. Немає необхідності переводити (перетворювати) норми однієї системи права в іншу, потрібно тільки те, щоб вони сприяли, а не протидіяли одна іншій у функціонуванні» [31]. Подібний підхід ми спостерігаємо й у російського дослідника С. Ю. Марочкіна, котрий пише, що «завдання [взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права] бачиться не стільки в узгодженні або приведенні у відповідність норм МП [міжнародного права] і внутрішнього права, як воно неодноразово позначалося... скільки в забезпеченні функціонування, дії норм МП [міжнародного права] у правовій системі РФ» [32].

Такий «вплив», на наш погляд, заснований і здійснюється також на підставі правового зв'язку, що виникає між національним і міжнародним правом. Тому тут необхідно говорити про здійснення правового «забезпечення», тобто взаємодію вищезгаданих нормативних систем через інститут «забезпечення», а не «впливу».

Визначаючи лінгвістично-етимологічну сутність самого терміна «забезпечення», слід зазначити, що уявлення про нього досить широко подані в багатьох енциклопедичних виданнях і науковій літературі.

Так, у семантико-довідковій літературі термін «забезпечення» має кілька значень. Наприклад, Тлумачний словник російської мови В. І. Даля визначає термін

«забезпечення» як забезпечення всім необхідним, захист від збитків, нужди, від небезпеки, що загрожує певній особі [33]. У Словнику російської мови С. І. Ожегова «забезпечити» означає «зробити щось цілком можливим, дійсним, реально виконаним; захистити, відгородити» [34]. Словник синонімів російської мови З. Є. Александрової [35] і Словник російської мови [36] пояснюють «забезпечення» як відповідний процес створення всіх необхідних умов для здійснення чогось і забезпечення будь-чого. У «Словнику української мови», термін «забезпечити» означає «створити надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти когось, щось від небезпеки» [37]. Значення не навантаження терміна «забезпечення», що міститься у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [38], має більш високий ступінь узагальнення, тому тлумачить його як дію щодо забезпечення.

У такому гносеологічному аспекті поняття «забезпечення» широко використовується в галузях юридичної науки і законодавства, зокрема у кримінології, при дослідженні проблем запобігання злочинам [39]. Про реальність і дійсність виконання із забезпечення позову відзначається і в Юридичному енциклопедичному словнику 1984 року [40], а українська «Юридична енциклопедія» 1999 року визначає «забезпечення виконання зобов'язання» та «забезпечення доказів і забезпечення позову» як спеціальні заходи, спрямовані на додаткове стимулювання належного виконання зобов'язання [41].

Таким чином, комплексний лінгвістичний аналіз терміна «забезпечення» демонструє його багатогранну онтологічну, змістовно-етимологічну, аксіологічну, гносеологічну, телеологічну, функціональну і праксеологічну характеристики і спрямованість, що фактично і вплинуло на значимість цієї категорії в юридичній науці.

На думку українського дослідника Ю. О. Волошина, поява терміна «забезпечення» і відповідних теоретичних конструкцій профільного характеру в чинній Конституції України, саме в аспекті прав і свобод людини і громадянина, є визначальним, а сам термін:

- по-перше, є гносеологічним джерелом з визначення характеру держави в контексті її правового режиму;
- по-друге, в онтологічному сенсі визначає основний предмет і стратегічну мету діяльності держави;
- по-третє, у прагматично-демаркаційному сенсі спрямований на визначення концепції реалізації такої мети;
- по-четверте, в управлінсько-нормативному контексті спрямований на створення багатогранного, різнорівневого комплексного регулюючого механізму, заснованого на конституційно-правових відносинах – конституційно-правового забезпечення [42].

Як уявляється, ці фактори, що впливають з Конституції держави, виробляють, формують і реалізують відповідну управлінську парадигму, спрямовану не тільки на реалізацію прав і свобод людини в конкретній державі, але й на сприйняття національною правовою системою норм міжнародного права.

Використання терміна «забезпечення» для позначення процесів взаємодії між національним і міжнародним правом має високу методологічну цінність. Це обумовлюється тим, що загальний підхід у розробці правових категорій, на думку О. М. Васильєва, полягає у сприянні об'єднанню правових знань, розкиданих у спеціальних юридичних науках, що дозволяє розглядати правову форму громадського життя з єдиної, загальної позиції, теоретично формувати її загальну картину і тим самим сприяти цілісності пізнавальної дійсності у всіх галузях юридичної науки [43].

Показовим тут є те, що:

- по-перше, категорія «забезпечення», щодо взаємодії між національним і

міжнародним правом, виникає безпосередньо з тлумачення і практики реалізації конституційно-правової матерії;

- по-друге, ця категорія покликана «обслуговувати» насамперед конституційне право як профільуючу галузь національного права і її вірніше буде іменувати «конституційно-правове забезпечення», що має під собою конституційно-нормативні підстави, бо в тексті Конституції України (ст.ст. 9, 18) прямо закріплюються концептуальні та процесуально-інструментальні підстави (механізм) взаємодії вже національного конституційного і міжнародного права;

- по-третє, категорія «конституційно-правове забезпечення» покликана впливати на всю національну правову систему і всі галузі національного права, виходячи з першості й пріоритету Конституції та її норм у системі національних джерел права;

- по-четверте, категорія «конституційно-правове забезпечення» містить у собі нормативно-процесуальний механізм, що дозволяє транспонувати норми міжнародного права в норми національного конституційного права і, отже, легалізовувати їх у національній правовій системі, роблячи можливим їх використання в ній;

- по-п'яте, завдяки категорії «конституційно-правове забезпечення» спостерігається процес збільшення й удосконалення конституційно-правового масиву національної правової системи за рахунок міжнародно-правового масиву;

- по-шосте, становлення такої складної категорії, як категорія «конституційно-правове забезпечення» в національному конституційному праві, є яскравим свідченням того, що взаємодія міжнародного і внутрішньодержавного права носить складний, взаємний і діалектико-обумовлений характер, який означає, що в даний час реалізація міжнародного права не може бути належним чином забезпечена без допомоги внутрішньодержавного (національного) конституційного права, як і останнє зазнаватиме значних труднощів у функціонуванні без сприяння міжнародного права;

- по-сьоме, становлення категорії «конституційно-правове забезпечення» є логічним результатом правової глобалізації, що формує об'єктивні тенденції конвергенції національного конституційного і міжнародного права;

- по-восьме, становлення категорії «конституційно-правове забезпечення» є важливим елементом формування міжнародного конституційного права (масиву національних конституційно-правових норм, сприйнятих міжнародним правом і легалізованим ним у міжнародних договорах за допомогою держав, що легітимізують уже міжнародні норми за допомогою, по-перше, підписання таких договорів, а по-друге, шляхом упровадження таких договорів до системи національного законодавства. – Авт.), що виникає в результаті взаємного впливу і взаємодії національного конституційного права держав-членів світового співтовариства з міжнародним правом, формованим цими самими суб'єктами і створюваними ними міжнародними організаціями;

- по-дев'яте, становлення категорії «конституційно-правове забезпечення» є універсальним чинником у системі взаємодії національного конституційного і міжнародного права, що безпосередньо впливає на формування глобального конституціоналізму – новітньої доктрини, що тяжіє до застосування конституційних принципів у міжнародно-правовій сфері з метою встановлення уніфікованого механізму глобального управління [44];

- по-десяте, у контексті взаємодії національного конституційного і міжнародного права категорія «конституційно-правове забезпечення» насамперед торкається і, власне, формує конституційно-правовий статус міжнародних договорів держави, що ми розглянемо в наступному підрозділі дослідження.

*Висновки.* Резюмуючи, можна дійти наступних висновків:

- прийняття нової Конституції України 1996 року суттєво підвищило інтерес до



питань взаємодії національного конституційного права нашої держави з правом міжнародним – більш того, відповідний розвиток державно-правового механізму забезпечення і супроводу такої взаємодії, що після цього простежується, був обумовлений: а) об'єктивним ускладненням змісту і зростанням обсягу міжнародних зобов'язань України як суверенної незалежної держави (фактор суверенізації держави. – Авт.); б) об'єктивною необхідністю формування й удосконалення конституційно-правового регулювання здійснення норм міжнародного права в національному правовому масиві (фактор відкритості національної правової системи сприйняттю міжнародного права. – Авт.); в) необхідністю врахування специфіки взаємодії міжнародного права з окремими галузями національного права (фактор заглибленої синергетичної взаємодії національної правової системи з міжнародним правом. – Авт.);

- в загальнометодологічному й онтологічному аспектах проблематика співвідношення і взаємодії національного конституційного права України з міжнародним є лише органічною частиною загальної як доктринально-теоретичної, так і праксеологічної проблеми – співвідношення і взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права;

- в загальнометодологічному й онтологічному аспектах проблематику співвідношення і взаємодії національного права України з міжнародним є лише слід розуміти, насамперед, як проблематику співвідношення і взаємодії національного конституційного права України з міжнародним публічним правом. Тобто така взаємодія в будь-якому випадку носить первинний характер як з позицій процесуалізації, так й з позицій функціонального порядку – всі норми інших галузей національного права вступають у взаємодію з міжнародним публічним правом через базові норми національного конституційного права;

- питання взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права є одним з актуальних проблем не тільки міжнародно-правової, але й національно-правової системи – більш того, воно є найважливішим для виживання, функціонування і трансформації національно-правової системи в умовах глобалізації, а також могутнім аргументом для додання міжнародному праву нових можливостей у взаємодії зі своїми основними суб'єктами – незалежними державами і створюваними ними міжнародними організаціями для становлення системи міжнародного глобального співробітництва;

- в умовах глобалізації переважна більшість прихильників теорії монізму дотримуються думки про верховенство (примат) міжнародного права над внутрішньодержавним. Причому прихильники радикального монізму (австрійсько-американський учений Г. Кельзен) виходять з існування однієї системи права з ієрархічним устроєм – «вищим правопорядком» (міжнародне право) і «підпорядкованими» національними правопорядками;

- представники доктрини міжнародного права по-різному визначають взаємозв'язок, взаємозумовленість міжнародного і національного права – через категорії «взаємодії», «співвідношення», через знак рівності між «взаємодією» і «співвідношенням» міжнародного і внутрішньодержавного права, а також через узгодження вищезгаданих систем права. Найбільш продуктивним уявляється визначення такого відношення міжнародного і національного права через категорію «взаємодії»;

- комплексний лінгвістичний аналіз терміна «забезпечення» у забезпеченні взаємодії міжнародного і національного права, демонструє його багатогранну онтологічну, змістовно-етимологічну, аксіологічну, гносеологічну, телеологічну, функціональну і праксеологічну характеристики і спрямованість, що фактично і вплинуло на значимість цієї категорії в юридичній науці.

**Список використанної літератури**

1. Миронов Н. В. Соотношение международного договора и внутригосударственного закона / Н. В. Миронов // Сов. ежегодник междунар. права. 1963. – М. : Наука, 1965. – С. 150.
2. Зимненко Б. Л. Международное право и правовая система Российской Федерации : моногр. / Б. Л. Зимненко. – М. : Статут, 2006. – С. 9.
3. Курс международного права. – М. : Наука, 1989. – Т. 1. – С. 272.
4. Jackson H. John. Status of Treaties in Domestic Legal Systems: a Policy Analysis / John H. Jackson // American Journal of International Law. – 1992. – Vol. 86, № 2. – P. 310.
5. Анцилотти Д. Курс международного права / Д. Анцилотти ; пер. А. Л. Саккетти, Э. М. Фабрикова ; под ред. Д. Б. Левина. – М. : Иностр. лит., 1961. – Т. 1. – 457 с.
6. Оппенгейм Л. Международное право: Мир / Л. Оппенгейм. – М. : Иностр. лит., 1948. – Т. 1, п/т. 1. – 470 с.
7. Зыбайло А. К вопросу о соотношении международного и национального права (теоретические аспекты) [Электронный ресурс] / А. К. Зыбайло // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 3. – Режим доступа: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-270852.html>
8. Блищенко И. П. Международное и внутригосударственное право / И. П. Блищенко. – М. : Госюриздат, 1960. – 237 с.
9. Там само. – С. 70.
10. Гегель Г. В. Ф. Философия права : сочинения : в 14 т. / Г. В. Ф. Гегель. – Л. : Госюриздат, 1934. – Т. 7. – С. 349.
11. Kelsen H. Pure theory of law / H. Kelzen // Translation from the second (revised a. enlarged) German edition by Max Knight. – University of California Press. Berkley, etc., 1967. – P. 123.
12. Ibid. – P. 142.
13. Международное право : учебн. / Л. Н. Шестаков; Под ред. Л. Н. Шестакова, А. Н. Талалаева, Е. А. Шибаевой, М. А. Коробовой. – М. : Юрид. лит., 1999. – С. 137.
14. Международное право : учебн. / Г. В. Игнатенко и др. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – С. 152.
15. Международное право : учебн. / Е. Т. Усенко, Г. Г. Шинкарецкая и др. – М. : Юристь, 2003. – С. 25.
16. Тихомиров Ю. А. Реализация международно-правовых актов в российской правовой системе / Ю. А. Тихомиров // Журнал российского права. – 1999. – № 3. – С. 87.
17. Блищенко И. П. Международное и внутригосударственное право / И. П. Блищенко. – М. : Госюриздат, 1960. – С. 239.
18. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права / А. С. Гавердовский. – К. : Вища шк., 1980. – С. 62.
19. Баймуратов М. А. Международное публичное право / М. А. Баймуратов. – Х. : Одиссей, 2003. – С. 15.
20. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть / И. И. Лукашук. – М. : БЕК, 1997. – С. 219.
21. Мюллерсон Р. А. Соотношение международного и национального права. – М. : Международные отношения, 1982. – 136 с.
22. Ануфриева Л. П. Соотношение международного публичного и международного частного права: правовые категории / Л. П. Ануфриева. – М. : Спарк, 2002. – С. 322.
23. Там само.
24. Международное публичное право : учебн. / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев и др.; отв. ред. К. А. Бекашев. – М. : ТК Велби : Проспект, 2007. – 784 с.

25. Черниченко С. В. Теория международного права / С. В. Черниченко. – М. : НИМП, 1999. – Т. 1 : Современные теоретические проблемы. – С. 147.
26. Гаврилов В. В. Понятие и взаимодействие международной и национальных правовых систем / В. В. Гаврилов. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 2005. – С. 141.
27. Зимненко Б. Л. Международное право и правовая система Российской Федерации / Б. Л. Зимненко. – М. : РАП : Статут, 2006. – С. 16.
28. Соотношение [Электронный ресурс] // Толковый словарь В. Даля ON-LINE. – Режим доступа: <http://vidahl.agava.ru/P215.HTM#38185>
29. Взаимодействие [Электронный ресурс] // Википедия : свободная энциклопедия. – Режим доступа:  
<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5>
30. Международное право : учебн. / Г. В. Игнатенко и др. – М. : НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С. 152.
31. Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права / В. Г. Буткевич. – К. : Вища шк., 1980. – С. 212.
32. Марочкин С. Ю. Действие норм международного права в правовой системе Российской Федерации / С. Ю. Марочкин. – Тюмень : Изд-во ТГУ, 1998. – С. 25.
33. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – М. : Рус. яз., 1978. – Т. 2 : И-О. – С. 577.
34. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – С. 427.
35. Александрова З. Е. Словарь синонимов русского языка: Ок. 9000 синонимических рядов / З. Е. Александрова ; под ред. Л. А. Чешко. – 5-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1986. – С. 291.
36. Словарь русского языка : в 4 т. / под ред. А. П. Евгеньевой. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – Т. 2. – С. 724.
37. Словник української мови / ред. Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. – К. : Наук. думка, 1972. – Т. 3. – С. 18.
38. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – С. 280.
39. Герасимов С. И. Концептуальные основы и научно-практические проблемы предупреждения преступности : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / С. И. Герасимов. – М., 2001. – С. 23-24.
40. Юридический энциклопедический словарь / под ред. А. Я. Сухарева. – М. : Сов. энцикл., 1984. – С. 201.
41. Севрюгова І. Ф. Забезпечення виконання зобов'язань / І. Ф. Севрюгова // Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К., 1999. – Т. 2. – С. 444.
42. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : моногр. / Ю. О. Волошин ; за ред. М. О. Баймуратова. – К. : Логос, 2010. – С. 131-132.
43. Васильев А. М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А. М. Васильев. – М. : Юрид. лит., 1976. – С. 96.
44. Див.: Львова Є. Конституційне забезпечення міждержавних інтеграційних процесів: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Є. Львова // Юридичний журнал. – 2012. – № 7. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3850>

Стаття надійшла до редакції 12.12.2013 р.

**M. A. Abdalkazym**

**RELATIONSHIP OF THE NATIONAL CONSTITUTIONAL AND  
INTERNATIONAL LAW: TOWARDS UNDERSTANDING OF DOCTRINAL-  
THEORETICAL APPROACH**

*The article deals with doctrinally and theoretical approaches to understanding the value of national constitutional and international law. The author shows that:*

*- The adoption of the new Constitution of Ukraine in 1996 significantly increased interest in issues of cooperation of national constitutional law of our state of international law - in fact, the development of appropriate state and legal mechanism to provide and support such interaction, then observed, was due to: a) objective complication content and growth of international obligations of Ukraine as an independent state (factor sovereignty of the state. - Ed.); b) the objective necessity of the formation and improvement of constitutional and legal regulation of the implementation of international law in the domestic legal array (factor of openness of the national legal perception of international law. - Ed.); c) the need to take account of the specific interaction of the international law of the different branches of national law (factor grooves synergistic interaction of the national legal systems of international law. - Ed.);*

*- In general methodological and ontological aspects of the relationship and interaction problems of national law with international Ukraine is just as integral part of the doctrinally – theoretical and praxeological problem – the relationship and interaction between international and domestic (national) law;*

*- The interaction of international and domestic law is one of the urgent problems of not only international law but also by the legal system – in fact, it is essential for the survival, function and transformation of the national legal system in the context of globalization, as well as a powerful argument for international law giving new opportunities to interact with its main actors – as independent states and international organizations established by them for the establishment of an international global cooperation;*

*- In the context of globalization vast majority of supporters of the theory of monism of the opinion of the rule (primacy) of international law over domestic. Moreover, proponents of radical monism (austrian-american scientist G. Kelzen) out of the existence of one legal system with hierarchical parade – «higher law and order» (international law) and «subordinate» national law;*

*- Representatives of the doctrine of international law have different definitions interconnection, interdependence of international and national law – in the category of «interaction», «value» through the equal sign between «interaction» and «ratio» of international and domestic law and through the coordination of the above systems of law. The most productive of the definition seems relevant international and domestic law through the category of «interaction»;*

*- A comprehensive linguistic analysis of the term «software» in ensuring the interaction of international and national law, shows his multifaceted ontological, content-etymological, axiological, epistemological, teleological, functional and praxeological characteristics and direction that actually affected the significance of this category of legal science.*

**Keywords:** *globalization, national constitutional law, public international law, cooperation of national constitutional and international law, the ratio of national constitutional and international law.*